

“Uitval in het reguliere onderwijs: De uitdaging voor kansarme kinderen”

Academiejaar 2024-2025

Kyara Van de Walle

3de Bachelor Sociaal Werk

Studentennummer: 202291164

Vak: Bachelorproject

Docent: Veerle Van Den Bogaerd

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. Kansarmoede bij kwetsbare gezinnen	2
3. Uitdaging voor het sociaal werk	3
4. Waarom vallen kwetsbare kinderen sneller uit?	4
4.1 Sociaal-economische status (SES)	4
4.2 De invloed van taal	6
4.3 Cultureel kapitaal	7
4.3.1 Aansluiting op school	7
4.3.2 Gebrek aan ouderlijke betrokkenheid	8
4.4 Sociaal kapitaal	9
5. Gevolgen van schooluitval bij kwetsbare kinderen	9
5.1 Korte termijn gevolgen	9
5.2 Lange termijn gevolgen	10
6. Beleidsmatige achtergrond	10
6.1 Beleid voor gelijke onderwijskansen (GOK-beleid)	10
6.2 Decreet Leersteun	11
7. Sociaal werk in de praktijk	11
7.1 Stage in de Katrol: Ervaringen en interviews met gezinnen	11
7.2 Interview met brugfiguur	13
8. Algemeen besluit	14
9. Bronvermelding	15

1. Inleiding

“Elke week begeleid ik kwetsbare kinderen die het moeilijk hebben op school. Hun talenten en potentieel zijn duidelijk zichtbaar, maar zonder de juiste ondersteuning dreigen ze uit te vallen.”

Deze woorden illustreren de dagelijkse realiteit die ik tijdens mijn stage bij de Katrol ervaar. De Katrol biedt studie- en gezinsondersteuning aan kansarme gezinnen, met als doel gelijke onderwijskansen bevorderen. Twee keer per week bezoek ik gezinnen aan huis om hen laagdrempelig te ondersteunen. Dit stelde mij in staat om de impact van kansarmoede op de schoolloopbaan van kinderen van dichtbij te ervaren.

Het viel me op dat kinderen uit kansarme gezinnen nood hebben aan extra studieondersteuning. Zonder deze hulp dreigen ze uit te vallen in het reguliere lager onderwijs. Deze kinderen blijven namelijk vaker zitten, kampen met leerachterstanden en krijgen vaker het advies voor buitengewoon onderwijs. Opgroeien in kansarmoede leidt tot een ongelijke startpositie in het onderwijs, waardoor zij niet dezelfde onderwijskansen krijgen als andere kinderen.

Oneerlijk & Onrechtvaardig zijn twee woorden waar ik direct aan denk bij deze situatie: Waar je wieg staat, bepaalt je onderwijskansen, terwijl je hier zelf geen invloed op hebt.

Gelijke kansen in het onderwijs staat nog ver van ons bed. Door tijdens mijn stage met dit probleem geconfronteerd te worden, groeide mijn interesse om dit vraagstuk verder te onderzoeken: *Wat zorgt ervoor dat kwetsbare kinderen vaker uitvallen in het reguliere lager onderwijs?* Dit artikel onderzoekt de oorzaken van deze uitval, de impact hiervan en hoe dit een uitdaging vormt voor het sociaal werk. De analyse is gebaseerd op literatuuronderzoek, aangevuld met praktijkervaringen die ik tijdens mijn stage heb opgedaan. Daarnaast heb ik interviews afgenomen met de gezinnen die ik begeleid en een brugfiguur van een basisschool om een praktijkgerichte kijk op dit probleem te bieden.

2. Kansarmoede bij kwetsbare gezinnen

In de Katrol ondersteunen we kansarme gezinnen die te maken hebben met diverse, vaak onderling verweven kwetsbaarheden, zoals armoede, taalbarrières, een beperkt netwerk, psychische uitdagingen en een migratieachtergrond. Kansarmoede is een langdurige en complexe situatie waarin gezinnen minder kansen hebben om volwaardig deel te nemen aan de samenleving. De uitdagingen die kansarmoede met zich meebrengt omvatten culturele, sociale, educatieve en maatschappelijke effecten (Vzw, 2023). Opgroeien in kansarmoede heeft een grote invloed op het schooltraject van kinderen. In de vroege kinderjaren, van 0-3 jaar, mist een kind belangrijke ontwikkelingskansen, wat ervoor zorgt dat zij al vroeg een schoolachterstand creëren, wat uiteindelijk leidt tot lagere schoolresultaten (*Wat Is (Kans)Armoede?*, z.d.).

Tijdens mijn stage ondersteun ik kansarme gezinnen in stad Deinze en haar deelgemeenten. De praktijkvoorbeelden van dit artikel, illustreren dus hoe ik in Deinze in contact ben gekomen met kansarmoede. Hoewel Deinze met een kansarmoede-index van 6,3 procent relatief laag scoort in vergelijking met andere steden in Oost-Vlaanderen, groeit de wachtlijst bij de Katrol jaarlijks (*Opgroeien*, 2024). Dit wijst erop dat steeds meer kwetsbare gezinnen hulp nodig hebben rond studieondersteuning. Het cijfer weerspiegelt niet de complexe realiteit van kansarmoede, die vaak verborgen blijft achter statistieken.

3. Uitdaging voor het sociaal werk

De uitdagingen rondom de uitval van kwetsbare kinderen in het reguliere lager onderwijs staan centraal in het werkveld van sociaal werk. Artikel 26 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens stelt dat onderwijs een **mensenrecht** is. Iedereen heeft recht op onderwijs ongeacht hun achtergrond (*Artikel 26 – Onderwijs*, z.d.). Echter zien we dat kwetsbare kinderen vaak geen gelijke kans ervaren om deel te nemen aan het onderwijs, waardoor dit recht voor hen niet volledig wordt gerealiseerd.

Kansarmoede creëert ongelijkheid in het onderwijs. Kinderen uit kwetsbare gezinnen beginnen met een ongelijke startpositie in het onderwijs. Deze kinderen groeien op in minder gunstige omstandigheden wat zorgt voor beperkte middelen, een gebrek aan kennis en ouderbetrokkenheid, lage verwachtingen en verhoogde stress. Dit zorgt ervoor dat zij meer moeilijkheden ervaren bij het succesvol doorlopen van het reguliere lager onderwijs. De kernwaarde van het sociaal werk, **sociale rechtvaardigheid**, wordt hier duidelijk geschonden. Sociale rechtvaardigheid vereist dat elk kind gelijke kansen verdient, ongeacht hun achtergrond. Echter zien we dat de achtergrond ervoor zorgt dat kansarme kinderen geen gelijke kansen krijgen in vergelijking met andere kinderen. Het is onrechtvaardig dat deze kinderen worden benadeeld door omstandigheden waar zij zelf geen invloed op hebben, want je kiest zelf niet in welke situatie je opgroeit. Dit versterkt een vicieuze cirkel van ongelijkheid in het onderwijs en uiteindelijk ook in de bredere samenleving. Het doorbreken hiervan is een grote uitdaging voor het sociaal werk, dat streeft naar gelijke kansen voor iedereen.

De uitval van kwetsbare kinderen vormt ook een enorme uitdaging vanwege de complexiteit. Kansarme gezinnen ervaren problemen op sociaal, economisch en emotioneel vlak, wat zichtbaar wordt in schoolresultaten van de kinderen. Dit vraagt om een holistische aanpak vanuit het sociaal werk en samenwerking tussen scholen, ouders en beleidsmakers. Kansengelijkheid in het onderwijs is een **collectieve verantwoordelijkheid** en vereist gezamenlijke inspanningen en samenwerking om ongelijkheid structureel aan te pakken. Het is namelijk geen individueel probleem, maar een maatschappelijk vraagstuk.

De sociaal werker speelt in deze uitdaging een grote rol. Scholen kunnen samenwerken met een sociaal werker, die de functie vervult van een brugfiguur. Zij maken de brug tussen de school en de gezinnen thuis, om op die manier kwetsbare gezinnen extra ondersteuning te geven. De brugfiguur verlaagt de drempel voor ouders om hulp te zoeken door hen directe toegang te bieden tot middelen en diensten op school. De rol van de sociaal werker omvat ook het hanteren van een preventieve aanpak, gericht op het voorkomen van schooluitval en leerachterstanden. Door kansarme gezinnen individueel te ondersteunen en te versterken, geef je hen de kans om betrokken te zijn bij de schoolloopbaan van hun kind. Zo bouwen de ouders vaardigheden op om

hun kinderen beter te ondersteunen. Door extra ondersteuning te bieden, willen we ervoor zorgen dat deze kinderen toch een kans krijgen in het onderwijs, zodat zij kunnen toewerken naar een gelijke startpositie als anderen. Wij gaan dus ongelijk gaan behandelen, door ze extra te ondersteunen, om op die manier gelijkheid en gelijkwaardigheid te creëren.

Daarnaast spelen sociaal werkers een belangrijke rol in het vergroten van bewustwording over deze ongelijkheden. Door direct in contact te staan met kwetsbare gezinnen, krijgen wij als sociaal werker inzicht in uitdagingen waarmee zij te maken hebben. Dit stelt ons in staat structurele ongelijkheden te signaleren en onder aandacht te brengen bij beleidsmakers. Op deze manier kunnen we pleiten voor beleidsveranderingen die bijdragen aan het verminderen van kansongelijkheid in het onderwijs.

4. Waarom vallen kwetsbare kinderen sneller uit?

Onderzoekers analyseren waarom kansarme kinderen vaker in een kwetsbare positie belanden en welke invloed dit heeft op hun schoolcarrière. Ze gaan op zoek naar oorzaken die verklaren waarom kansarme kinderen vaker moeilijkheden ervaren in het reguliere lager onderwijs, wat kan leiden tot blijven zitten, een leerachterstand of doorstromen naar het bijzonder lager onderwijs (Barbez & Deroo, 2012).

4.1 Sociaal-economische status (SES)

De eerste oorzaak die we gaan onderzoeken is de sociaal-economische status. Deze status heeft een aanzienlijke invloed op de schoolprestaties van kinderen. Deze status verwijst naar de positie van een gezin in de samenleving, gebaseerd op toegang tot rijkdom en waardevolle goederen (Sociaaleconomische Status | Verantwoording | Definities, z.d.). Kinderen uit kansarme gezinnen met een lage sociaal-economische status lopen meer risico op een achterstand in het reguliere onderwijs. De sociaal-economische status wordt vastgesteld op basis van het opleidingsniveau en het inkomen van de ouders (Sociaaleconomische Verschillen: Hoe Dichten We de Kloof?, 2019).

Opleidingsniveau en inkomen

Het opleidingsniveau en het inkomen van de ouders bepalen sterk de kansen van kinderen in het onderwijs. Uit het onderzoek van het Centraal Planbureau over “Ongelijkheid van het jonge kind” komt naar voren dat kinderen van ouders met een lager inkomen of opleidingsniveau starten aan het lager onderwijs met een achterstand. Deze schoolachterstanden zijn zichtbaar vanaf twee jaar en blijven bestaan gedurende de schooltijd. Al op jonge leeftijd zijn er duidelijke verschillen in vaardigheden zoals taal en rekenen (Steekproefselectie en Uitval in de Cohortstudies Pre-COOL en COOL, z.d.).

In Vlaanderen is er een toenemende sociale segregatie: de kloof in schoolprestaties begint al in het kleuteronderwijs en breidt zich verder uit tijdens de schoolloopbaan. Overgangen tussen verschillende onderwijsniveaus (kleuter-, lager-, secundair en hoger onderwijs) maken deze ongelijkheid zichtbaar. Leerlingen met laaggeschoolde ouders, een inactieve vader, een eenoudergezin, meertaligheid of een andere nationaliteit ondervinden vaker moeilijkheden

binnen het reguliere lager onderwijs. Aan het einde van de basisschool heeft 13 % van deze leerlingen een achterstand. Kinderen van arbeiders of werklozen hebben op 10-jarige leeftijd een schoolse achterstand van 55% tot 60% (Charlier et al., 2018).

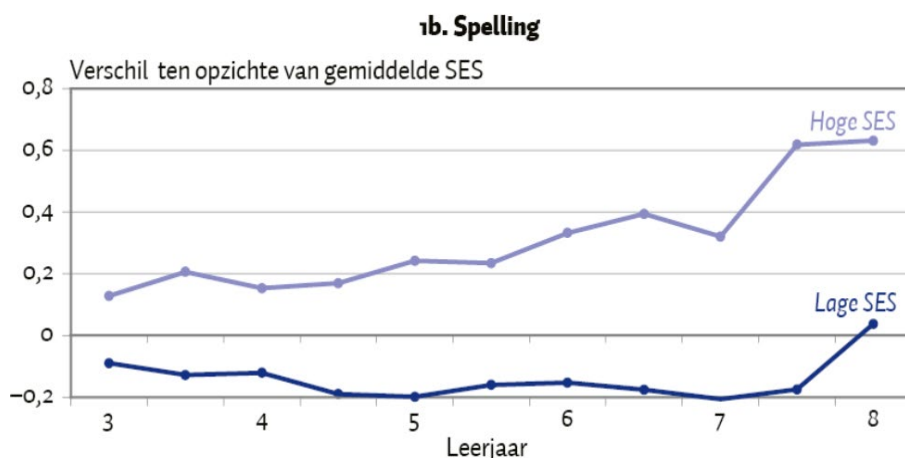
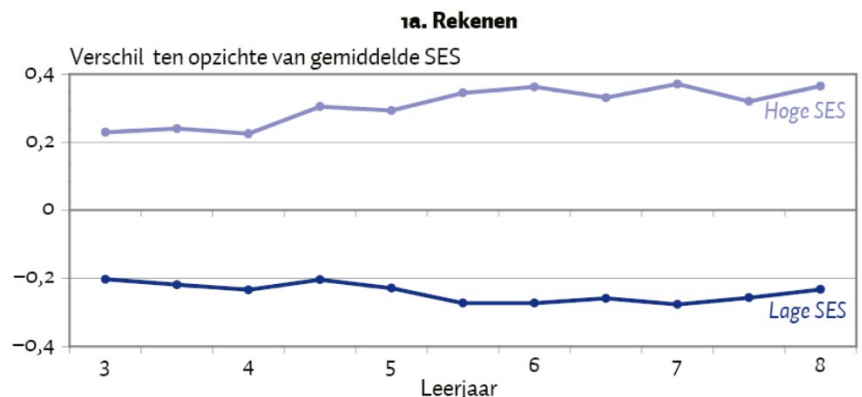
Deze kinderen worden ook vaak doorverwezen naar het buitengewoon lager onderwijs. Kinderen van moeders met enkel een diploma lager onderwijs lopen vijf keer meer risico op leerachterstanden in het eerste leerjaar. Deze kinderen hebben daarnaast tot tien keer meer kans om doorverwezen te worden naar het buitengewoon lager onderwijs (Barbez & Deroo, 2012). Kinderen uit arbeidersgezinnen vormen 77% van de leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs. Opgroeien in armoede speelt hierbij een belangrijke rol, aangezien de kans 5 tot 6 keer groter is dat kinderen uit arme gezinnen in het buitengewoon lager onderwijs belanden (Charlier et al., 2018).

Onderstaande grafieken tonen cijfermateriaal aan uit Nederland en weerspiegelen het verschil in onderwijsprestaties tussen kinderen van ouders met een lage sociaal-economische status en die van ouders met een hoge sociaal-economische status tijdens de basisschoolperiode. LVS staat voor leerlingvolgsysteemtoetsen, wat testen zijn die kinderen afnemen in januari en in juni om hun niveau te toetsen.

Verschillen in LVS-scores tijdens het basisonderwijs

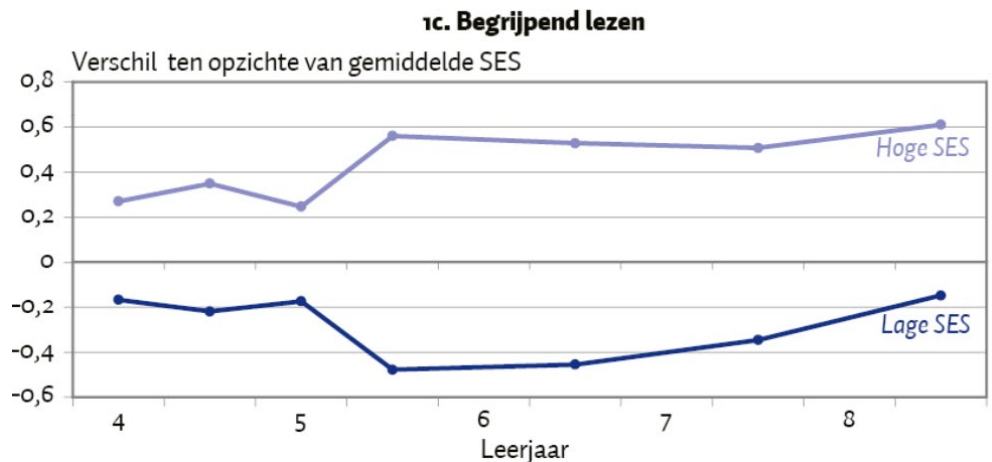
FIGUUR 1

Deze figuur toont aan dat kinderen van ouders met een lage opleidingsachtergrond in de helft van groep 3 (het eerste leerjaar) gemiddeld 0,4 jaar achterlopen in rekenen ten opzichte van kinderen van hoogopgeleide ouders.

De achterstand in spelling van kinderen uit lage SES gezinnen wordt groter naarmate ze langer in de basisschool zitten. Aan het begin is het verschil met andere kinderen klein, met 0,2 jaar, maar aan het einde van de basisschool is dit opgelopen tot 0,7 jaar.

In groep 3 is het verschil in begrijpend lezen al 0,4 jaar. Dit verschil wordt vooral groter tussen groep 4 en 5 (het 2de en 3de leerjaar). Aan het einde van het lager onderwijs bedraagt het verschil tussen kinderen met een lage en hoge sociaal-economische status 0,8 jaar (Diris, 2022).

Noot. Overgenomen uit “Ongelijkheid in het Nederlandse onderwijs door de jaren heen”, door L.B.R, Diris, 2022

4.2 De invloed van taal

Veel kansarme kinderen zijn meertalig, waardoor het interessant is om het effect van taal te onderzoeken op de schoolresultaten. Onderwijsdeskundige Lisa Gaikhorst geeft aan dat als Nederlands niet de moedertaal is van leerlingen, ze nieuwe vaardigheden en kennis moeten aanleren in een taal die ze nog niet volledig beheersen, wat zorgt voor moeilijkheden op school (Universiteit van Amsterdam, 2023).

De PISA-onderzoeken, wat staat voor “Programme For International Student Assessment” meten de geletterdheid van kinderen wereldwijd. Vlaanderen behaalde goede resultaten, maar er was een aanzienlijke kloof tussen leerlingen uit hoge en lage sociaal-economische achtergronden. Niet-Nederlandstalige kinderen, uit sociaal zwakkere groepen, hebben vaak een achterstand in leesvaardigheid en geletterdheid. Kinderen uit welgestelde gezinnen met een andere moedertaal ervaren minder problemen met het Nederlands op school, terwijl kinderen uit kwetsbare gezinnen die thuis een andere taal spreken wel grote moeilijkheden ondervinden. Het onderzoek toont aan dat taalachterstanden vaak niet gekoppeld worden aan de socio-economische status van kinderen. Als het onderwijs zich enkel richt op formele taalvaardigheden en taalachterstanden, kan dit ongelijkheden tussen kinderen uit arme en rijke gezinnen verergeren en het bredere probleem van sociaal-economische ongelijkheid over het hoofd zien (Blommaert & Van Avermaet, 2008). Dit inzicht laat me inzien hoe diep sociaal-economische ongelijkheid is verworven met het onderwijs.

Ook toont heel wat onderzoek aan dat meertaligheid positieve effecten heeft in het onderwijs. Het gebruik van meerdere talen in de les bevordert gelijke kansen door de nadruk te leggen op vakinhoud in plaats van taalvaardigheid. Dit zorgt voor eerlijke beoordelingen van capaciteiten, vooral bij schooladviezen, waarbij anderstalige leerlingen vaak naar buitengewoon onderwijs worden verwezen. Meertaligheid vergroot de woordenschat en vergemakkelijkt het leren van andere talen (*Meertaligheid in het Onderwijs | Onderwijskennis*, z.d.). Het accepteren en waarderen van de thuistaal versterkt het zelfbeeld en de motivatie om te leren, waardoor de

resultaten stijgen (Leemans, 2022).

Onderzoek doen naar de invloed van taal was voor mij een blikopener. Veel studies tonen aan dat meertaligheid juist een positief effect heeft op de Nederlandse taalontwikkeling en schoolprestaties. Dit verbaasde me, omdat ik vind dat de media en het onderwijs de oorzaak van leerachterstanden vaak toeschrijven aan het spreken van een andere taal. Onderzoek laat juist vaak zien dat meertaligheid kansen biedt in het onderwijs.

4.3 Cultureel kapitaal

Het cultureel kapitaal van kwetsbare gezinnen is een andere oorzaak waarom kansarme kinderen vaker uitvallen in het reguliere lager onderwijs. Cultureel kapitaal, bedacht door socioloog Pierre Bourdieu, omvat kennis, vaardigheden en gedragingen die binnen de samenleving als waardevol worden erkent. De opvoeding en thuissituatie spelen een belangrijke rol in de vorming hiervan (Defesche, 2022).

4.3.1 Aansluiting op school

Kinderen uit kwetsbare gezinnen beschikken over een ander soort cultureel kapitaal dan wat in het reguliere onderwijs als norm geldt. Leerlingen met een lagere sociaal-economische status voelen zich vaak een buitenstaander in vergelijking met kinderen uit een hogere sociaal-economische status. Ze voelen zich op school niet thuis, ze ervaren dat ze anders spreken, andere kleding dragen of worden geconfronteerd met schaamte over hun thuissituatie (Defesche, 2022). Dit vergroot het gevoel van “anders zijn” waardoor ze minder aansluiting vinden. Ze ervaren school als geen fijne plek, wat zorgt voor minder motivatie en slechtere schoolresultaten (Barbez & Deroo, 2012). Tijdens mijn ondersteuning geven kinderen regelmatig aan dat ze ruzie hebben met andere kinderen, gepest worden en dat ze zich buitengesloten voelen.

Volgens Bourdieu houdt het schoolsysteem sociale ongelijkheid in stand. Leerkrachten, vaak uit de middenklasse, waarderen gedragingen en kennis van midden- en hogere klassen, wat deze leerlingen een voordeel geeft tegenover kansarme kinderen (Defesche, 2022). Kwetsbare kinderen voelen zich hierdoor “anders” en missen de aansluiting met leerkrachten, wat kan leiden tot negatief gedrag en minder samenwerking (Barbez & Deroo, 2012). Leerkrachten richten zich vaker op sterke, actieve leerlingen die vaker antwoorden en hierdoor interesse tonen in de lesinhoud. Dit fenomeen wordt het **Mattheuseffect** genoemd. Leerkrachten hebben lage verwachtingen van kwetsbare leerlingen doordat ze minder actief zijn in de les. Dit zorgt ervoor dat deze kinderen presteren naar die verwachtingen, wat men het **Pygmalioneffect** noemt (Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen et al., 2014).

Onderstaande figuur toont aan dat hoge verwachtingen van de leerkracht leiden tot een **Succescirkel**: meer aandacht en feedback van de leerkracht verbeteren het zelfbeeld en prestaties op school. Lage verwachtingen veroorzaken een **Faalcirkel**: minder aandacht verlaagt het zelfbeeld en resultaten, wat vaak het geval is bij kansarme kinderen (Dek et al, z.d.).

Figuur 1: de Faalcirkel of Succescirkel

Noot. Overgenomen uit “Kansenongelijkheid als gevolg van differentiatie in het basisonderwijs”, door Anne Dek, 2021

4.3.2 Gebrek aan ouderlijke betrokkenheid

Volgens Lareau (1987, 2003) worden opvoedingsstijlen beïnvloed door de sociale achtergrond van ouders. Hoopopgeleide ouders met veel cultureel kapitaal leggen de lat hoger voor de scholing van hun kinderen en kiezen voor “**concerted cultivation**.” Dat is een opvoedingsstijl die gericht is op vaardigheidsontwikkeling via vrijetijdactiviteiten, gesprekken met de kinderen en betrokkenheid bij het onderwijs. Dit leidt tot betere schoolprestaties en beoordelingen, omdat ze vaardigheden ontwikkelen die aansluiten bij de verwachtingen van leerkrachten. Kinderen uit de arbeidersklasse worden vaak opgevoed met een opvoedingsstijl die gericht is op “**natural growth**”. Dit betekent dat kinderen de vrijheid krijgen om zich op een natuurlijke manier te ontwikkelen. Ouders laten het stimuleren van vaardigheden over aan de scholen en leerkrachten (Smits et al., 2013).

Deze verschillen in opvoedingsstijl weerspiegelen zich in de ouderbetrokkenheid in het onderwijstraject van hun kinderen. Kwetsbare ouders zijn vaak minder betrokken door een gebrek aan cultureel kapitaal, kennis, vaardigheden of mentale ruimte. Daarnaast voelen kansarme ouders zich onzeker. Ze denken dat hun bijdrage weinig waarde heeft en laten de verantwoordelijkheid voor huiswerk liever aan anderen over. Ze voelen zich niet bekwaam genoeg om hun kinderen te ondersteunen (Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen et al., 2014). Tijdens mijn stage hoor ik vaak ouders zeggen als hun kind iets niet begrijpt: “**Vraag het aan**

Kyara, zij is daar slim genoeg voor.” Dit illustreert het wijdverspreide gevoel van onvermogen, wat hun betrokkenheid in het leerproces beïnvloedt.

Bij slechtere prestaties op school trekken kansarme ouders zich vaak terug in plaats van contact op te nemen met de leerkracht. Dit wekt de indruk dat ze niet geïnteresseerd zijn in de schoolprestaties van hun kind (Barbez & Deroo, 2012). Kansarme ouders benaderen de school vaak met wantrouwen door negatieve herinneringen aan hun eigen schooltijd, wat hun betrokkenheid bij de schoolloopbaan van hun kinderen vermindert (Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen et al., 2014).

4.4 Sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal verwijst naar iemands netwerk dat hulp kan bieden bij problemen, het bereiken van doelen en emotionele steun. Mensen met een lage sociaal-economische status hebben vaak beperkte netwerken, bestaande uit mensen met vergelijkbare achtergronden (Defesche, 2022). Het beperkt netwerk van kansarme gezinnen belemmert ouders in het ondersteunen van hun kinderen. Ze hebben vaak niemand om hulp aan te vragen bij het begrijpen van de leerstof of huiswerk, omdat hun netwerk vaak dezelfde afstand heeft tot onderwijs. Dit kan leiden tot slechtere schoolresultaten door een gebrek aan ondersteuning. Tijdens mijn stage merk ik dit duidelijk op in de praktijk. Ouders geven aan: *“Wij hebben niemand die ons kan helpen.”*

5. Gevolgen van schooluitval bij kwetsbare kinderen

Kwetsbare kinderen blijven vaker zitten in het reguliere lager onderwijs, lopen achterstanden op of worden sneller doorverwezen naar het buitengewoon onderwijs. Dit heeft zowel op korte als op lange termijn negatieve gevolgen voor hun leven.

5.1 Korte termijn gevolgen

Kinderen die in kansarmoede opgroeien ervaren een ongunstige leefomgeving die hun concentratie en schoolprestaties schaadt. De ouders ervaren vaak veel stress, wat de kinderen onbewust overnemen. Deze stress kan schadelijk zijn voor de hersengebieden die belangrijk zijn voor het geheugen, probleemoplossing en planning. Hierdoor kunnen kinderen moeite krijgen met concentratie en impulsen beheersen, wat vaardigheden zijn die essentieel zijn in het onderwijs. Deze cognitieve beperkingen maken het moeilijker om de lesstof op te nemen en goed te presteren op school, wat hun onderwijsachterstand vergroot (*De Invloed van Armoede op Schoolprestaties* | Nederlands Jeugdinstituut, z.d.).

Tijdens mijn ondersteuning merk ik zelf op dat kinderen moeite hebben met zich te concentreren door de stress en onrust thuis. *“Ik kan me niet concentreren omdat zus aan het wenen is.”* Ze hebben vaak ook geen eigen plek voor huiswerk en werken daarom aan de keukentafel, waar afleiding van gezinsleden hun focus belemmert.

Een ander schrijnend gevolg van dit probleem is dat kansarme kinderen vaak een lager zelfbeeld hebben. Ze voelen zich minder waardevol en intelligent, ondanks hun capaciteiten. Ze

ontvangen vaker negatieve feedback en krijgen minder kansen om hun talenten te tonen. Dit versterkt het stereotype dat kansarme kinderen slecht presteren, wat leidt tot vervolgens nog minder kansen, waardoor de vicieuze cirkel van ongelijkheid wordt versterkt (Universiteit van Amsterdam, 2023). Tijdens mijn stage merkte ik dit op bij een meisje die vaak zei: **“Ik ga dat nooit kunnen.”** Ondanks dat ze de vaardigheden had, blokkeerde ze door een gebrek aan zelfvertrouwen. Thuis en op school krijgt ze vaak te horen dat ze harder moet werken, wat haar onzekerheid versterkt. Hierdoor raakt ze snel ontmoedigd, waardoor ze vaak begint te huilen als iets niet lukt. Haar lage zelfbeeld belemmert haar leerproces, wat schrijnend is om te zien.

5.2 Lange termijn gevolgen

De kansenongelijkheid creëert ook heel wat gevolgen die zich afspelen op lange termijn. Kansarme kinderen die school vroegtijdig verlaten zonder diploma, hebben een groter risico op langdurige werkloosheid. Ze eindigen vaak in lage kwaliteitsjobs zonder toekomstperspectief. School vroegtijdig verlaten brengt heel wat beperkingen met zich mee op de arbeidsmarkt. (Versterk de Overgang van Onderwijs Naar Arbeidsmarkt Voor Jongeren in een Kwetsbare Situatie, z.d.-b).

Een ander gevolg is de beperkte ontwikkeling van talenten. Door de ongelijke kansen in het onderwijs krijgen kinderen uit kansarme gezinnen niet de mogelijkheid om hun talenten volledig te benutten. Dit resulteert in gemiste kansen, niet alleen voor het individu zelf, maar ook voor de samenleving, die hierdoor potentieel verloren ziet gaan (ArmenTeKort vzw, 2023).

Intergenerationele kansarmoede is ook een gevolg dat voortkomt uit opgroeien in een kwetsbaar gezin. Kinderen die opgroeien in een huishouden met (kans)armoede hebben een grote kans om later ook in armoede te leven. De kans dat dit per generatie wordt doorgegeven als je zelf armoede hebt gekend, is groot. Deze vicieuze cirkel wordt versterkt wanneer kwetsbare kinderen moeilijkheden ervaren in het reguliere onderwijs. Als dit leidt tot schooluitval, hebben deze kinderen een groter risico om later terug in de (kans)armoede te belanden (Intergenerationele Overdracht van Armoede | Netwerk Tegen Armoede, z.d.).

6. Beleidsmatige achtergrond

Schooluitval bij kwetsbare kinderen is geen ongekend probleem, want initiatieven zoals het beleid voor gelijke onderwijskansen en het decreet leersteun zijn opgericht om de kansenongelijkheid voor kwetsbare kinderen tegen te gaan.

6.1 Beleid voor gelijke onderwijskansen (GOK-beleid)

Het beleid voor gelijke onderwijskansen is opgericht in 2002 om alle kinderen gelijke kansen te bieden om zich optimaal te ontwikkelen in het onderwijs. Dit beleid biedt daarvoor extra ondersteuning aan basisscholen op basis van socio-economische kenmerken van leerlingen. Aan de hand van de volgende kenmerken wordt bepaald welke leerlingen een verhoogd risico hebben op leerachterstanden (Gelijke Onderwijskansen, z.d.) :

- de thuistaal
 - het opleidingsniveau van de moeder
 - het ontvangen van een schooltoeslag
- (Ondersteuning van Scholen, z.d.)

6.2 Decreet Leersteun

Het decreet leersteun, van kracht sinds 1 september 2023, vervangt het M-decreet en richt zich op de ondersteuning van kwetsbare leerlingen. Het bevordert inclusief onderwijs en biedt gelijke kansen aan alle kinderen ongeacht hun achtergrond. Dit wil zeggen dat kwetsbare kinderen meer ondersteuning krijgen, zodat ze meekunnen in het reguliere onderwijs en niet verder achterop raken (Deboes, 2024).

“Hoewel het beleid wel extra middelen biedt, zoals lesuren om kansarme kinderen te ondersteunen, neemt de werkdruk voor leerkrachten toe,” aldus Eva, de brugfiguur die ik heb geïnterviewd. Ze gaf aan dat het beleid wel inzet op de achterstand van kansarme kinderen, maar dat structurele veranderingen noodzakelijk zijn. Leerkrachten hebben te maken met een groeiend aantal individuele leertrajecten, wat het steeds moeilijker maakt om alle leerlingen voldoende te ondersteunen. Ook richt het huidige beleid zich te weinig op de oorzaken waarom juist kansarme kinderen vaker uitvallen, waardoor het probleem blijft voortbestaan (E. Vandenberge, persoonlijke communicatie, 19/12/24).

7. Sociaal werk in de praktijk

7.1 Stage in de Katrol: Ervaringen en interviews met gezinnen

Tijdens mijn stage bij de Katrol merkte ik dat kansarme kinderen het moeilijk hebben om mee te kunnen in het reguliere lager onderwijs. In dit artikel deelde ik al enkele voorbeelden van hoe ik dit probleem heb ervaren, maar er zijn nog meer inzichten die ik wil toevoegen om mijn ervaring in de stagecontext verder toe te lichten.

Wanneer een kind moeite heeft in het reguliere lager onderwijs, wordt het kind aangemeld bij de Katrol voor extra ondersteuning. Het valt me op dat alle aangemelde gezinnen kansarm zijn, wat benadrukt dat vooral kansarme kinderen extra hulp nodig hebben om zich staande te houden in het reguliere onderwijs. Wat me verder ook opvalt is dat kansarme gezinnen vaak geen schoolcultuur thuis hebben. Er is geen vaste plek voor huiswerk en er ontbreekt een dagelijkse routine voor schoolwerk. Hierdoor voelen kinderen en ouders minder de noodzaak om huiswerk te maken. Ook wordt hierdoor de waarde van huiswerk minder erkent. Moeilijkheden worden thuis niet ingeoefend, wat ervoor zorgt dat kansarme kinderen moeilijker mee kunnen op school.

De impact van dit moeizame schoolverloop op kwetsbare kinderen is groot. Tijdens mijn stage merkte ik dat kinderen vaak gefrustreerd raken en huiswerk ervaren als een zware last, vooral omdat ze de leerstof niet begrijpen. Dit leidt tot weerstand en motivatieverlies, waardoor ze met andere woorden “schoolmoe” zijn. Thuis en op school horen ze dat ze een achterstand hebben, wat extra mentale druk veroorzaakt en school voor hen als een last doet aanvoelen.

Om mijn probleemstelling verder te verdiepen, interviewde ik vier gezinnen die ik tijdens mijn stage begeleidde. Ik koos bewust voor dit beperkte aantal, omdat ik met hen een vertrouwensband heb opgebouwd. Dit leverde eerlijke en waardevolle inzichten op. De gegevens worden geanonimiseerd om de privacy van de gezinnen te waarborgen.

Uit gesprekken met de gezinnen kwamen waardevolle inzichten naar voren. Zo bleek dat veel ouders zich niet in staat voelen om hun kinderen te ondersteunen bij het huiswerk omdat ze zelf laaggeschoold zijn. Een vader verwoordde dit treffend: **“Ik mis de kennis om zelf mijn kinderen te helpen.”** Dit gebrek aan zelfvertrouwen maakt dat ouders liever externe hulp inschakelen, in de overtuiging dat iemand anders beter in staat is om hun kind te ondersteunen. De ouders hebben dus vaak een laag zelfbeeld, waardoor ze lage verwachtingen hebben van hun capaciteiten, wat hun betrokkenheid in het leerproces van hun kinderen belemmert. Dit kan zorgen voor slechtere schoolresultaten. Sommige ouders merken dat ze mentaal geen ruimte hebben voor de schooltaken van hun kind door hun eigen stressvolle situatie: **“Mijn hoofd zit vol met andere zorgen.”** (E. Masson, persoonlijke communicatie, 19/12/24).

Er bestaat een misvatting over kansarme gezinnen die ik wil weerleggen. Uit mijn interviews blijkt dat ouders in kwetsbare situaties veel waarde hechten aan het onderwijs van hun kinderen. Hoewel hun betrokkenheid vaak beperkt is, betekent dit niet dat ze school onbelangrijk vinden. Ouders gaven aan dat ze willen dat hun kinderen het goed doen: **“Ik wil dat mijn kind mee kan op school, zodat ze later een betere toekomst heeft dan ons.”** (L. Peeters, persoonlijke communicatie, 19/12/24). Het feit dat deze gezinnen openstaan voor de Katrol toont aan dat hun beperkte betrokkenheid meer te maken heeft met praktische uitdagingen dan onwil. In mijn omgeving merk ik vooroordelen dat deze gezinnen zich niet zouden inspannen, maar mijn eigen ervaring en interviews tonen het tegenovergestelde aan.

Tijdens de interviews kwam ook naar boven dat de taal voor de ouders meer een struikelblok is dan voor hun kinderen, vooral bij communicatie met school en het ondersteunen van huiswerk. **“Door de taal begrijp ik het huiswerk niet”,** gaf een mama aan. De taalvaardigheid van ouders speelt dus ook een belangrijke rol in het leerproces van hun kinderen. Ook verloopt communicatie met school moeizaam door wantrouwen uit eerdere negatieve ervaringen van de ouders. Een ouder gaf aan: **“Ze hebben het niet voor ons, in hun ogen voeden we onze kinderen niet goed op.”** (L. Peeters, persoonlijke communicatie, 19/12/2024). Een andere mama benadrukte: **“Ze communiceren niet met ons.”** (V. Jansen, persoonlijke communicatie, 19/12/24). Door een gebrek aan vertrouwen versterkt de kloof tussen kansarme gezinnen en het onderwijs.

Ook het beperkte netwerk van ouders werd vaak aangegeven. **“Ik wil mijn kinderen ondersteunen met hun moeilijkheden op school, maar ik heb geen mensen om me heen die me daarbij kunnen helpen. Bijlessen en logopedie zijn te duur.”** (H. Vandenbroucke, persoonlijke communicatie, 19/12/24). Het beperkte netwerk vergroot de kloof tussen kansarme kinderen en het reguliere onderwijs, doordat ouders minder toegang hebben tot de nodige ondersteuning voor hun kinderen.

Als laatste kan ik concluderen dat het risico op schooluitval veel angst en stress veroorzaakt bij ouders. Ze maken zich zorgen over de mindere schoolresultaten en de moeite die hun kind ervaart om mee te kunnen. Een vader gaf aan: **“Ik heb zelf nooit mijn school kunnen afmaken,**

dus ik wil dat mijn kind die kans wel krijgt.” De herhaalde signalen van scholen over de moeilijkheden van hun kind – vaak over meerdere jaren – vergroten deze stress (E. Masson, persoonlijke communicatie, 19/12/24)

7.2 Interview met brugfiguur

Omdat mijn probleemstelling zich afspeelt binnen het onderwijs, vond ik het waardevol om iemand te interviewen die nauw in contact staat met kansarme gezinnen binnen de onderwijscontext. Ik koos ervoor om Eva (fictieve naam) te interviewen, een brugfiguur uit een basisschool in Deinze. Eva maakt de brug tussen school en de kinderen door een eerste aanspreekpunt te zijn voor de ouders. Ze werkt drempelverlagend om op die manier communicatie te bevorderen.

Tijdens het gesprek benadrukte Eva dat er bij haar op school veel kansarme kinderen zitten die het heel moeilijk hebben. Ze bevestigt dat mijn probleemstelling daadwerkelijk speelt in het onderwijs: ***”Het is voor kansarme kinderen een enorme uitdaging om in het reguliere lager onderwijs te blijven.”*** Om deze kinderen extra te ondersteunen worden vaak lessen herhaald bij de zorgjuf om de leerstof extra in te oefenen.

Toch ligt de uitdaging niet alleen op het vlak van leerstof. ***”Huiswerk blijft vaak liggen en gedragsproblemen komen ook regelmatig voor. Ze hebben moeite met luisteren naar de leerkracht of raken in conflict met anderen.”*** Eva geeft aan dat kinderen de stress overnemen van thuis, waardoor ze zich anders gaan gedragen. Dit illustreert hoe sterk de invloed is van de thuissituatie op het functioneren van het kind op school. Eva stelt dat wanneer een kind zich thuis en op school niet goed voelt, dit direct doorwerkt in het welbevinden en de prestaties op school. Eva gaf een mooi voorbeeld. ***”Een kind dat een lange tijd zijn mama niet zag omdat hij bij zijn papa woonde, voelde zich verdrietig op school. Toen zijn mama naar school kwam, met hem sprak en hem knuffelde, ging het kind zich beter voelen en toen zagen we dat dit een positief effect had op zijn schoolprestaties.”***

Naast de impact op kinderen wees Eva ook op de moeilijkheden in de communicatie met kansarme ouders. Ze bieden vaak weerstand en ze nemen feedback persoonlijk op. Ze hebben het gevoel dat je hen beoordeelt, terwijl dit niet zo is. Veel van deze ouders hebben trauma's uit hun jeugd die ze nog niet verwerkt hebben. Eva benadrukt dat het belangrijk is om geduldig te zijn en ouders voorzichtig te benaderen. ***”Soms trekken ouders zich terug of veranderen ze hun kind van school als je te dichtbij komt.”*** Deze weerstand herken ik uit verhalen van gezinnen die ik ondersteun.

In haar slotwoord raakte Eva de kern van het probleem: ***”Waar je wiegje staat, bepaalt alles.”*** Ze legde uit dat onderwijs kansenongelijkheid in stand houdt. Kinderen uit kansarme gezinnen beginnen aan hun onderwijstraject met een achterstand en deze ongelijkheid groeit gedurende hun schoolcarrière. Eva signaleerde bovendien dat kansarmoede toeneemt, wat de druk op scholen vergroot om deze kinderen te ondersteunen. Volgens haar is kansenongelijkheid in het onderwijs geworteld in structurele problemen, waardoor het essentieel is dat er structurele actie nodig is om deze ongelijkheid aan te pakken (E. Vandenberge, persoonlijke communicatie, 19/12/24).

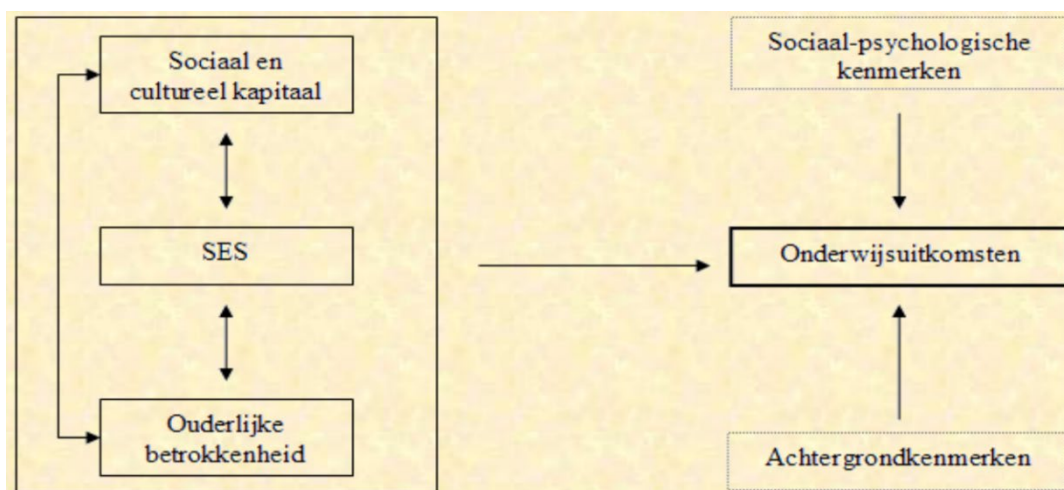
8. Algemeen besluit

Het antwoord op de vraag **“Wat zorgt ervoor dat kwetsbare kinderen vaker uitvallen in het reguliere lager onderwijs?”** ligt diepgeworteld in structurele ongelijkheden die al vanaf de kleuterklas een ongelijke start creëren in het onderwijs. Kinderen uit kansarme gezinnen hebben een lage sociaal-economische status, wat niet alleen hun schoolresultaten negatief beïnvloedt, maar ook hun gehele leertraject. Dit probleem wordt versterkt door een combinatie van factoren: het lage opleidingsniveau van ouders, hun beperkte betrokkenheid en het ontbreken van een ondersteunend sociaal netwerk.

Daarnaast zorgt het gebrek aan cultureel kapitaal ervoor dat deze kinderen moeite hebben om aansluiting te vinden op school. Ze voelen zich “anders”, wat hun betrokkenheid en motivatie ondermijnt. Dit gevoel van vervreemding wordt versterkt door leerkrachten met lage verwachtingen, wat de cyclus van ongelijkheid in stand houdt. Het resultaat? Kansarme kinderen ervaren niet alleen schoolmoeheid, maar raken ook ontmoedigd in hun eigenwaarde en mogelijkheden.

Uit de interviews kan ik concluderen dat ouders uit kansarme milieus hopen op een betere toekomst voor hun kinderen, waarin onderwijs een sleutelrol speelt. Zij maken zich grote zorgen over de risico's op schooluitval, omdat zij enorm veel waarde hechten aan de leerontwikkeling van hun kind. Zoals de brugfiguur het treffend verwoordde: *“Waar je wieg staat, bepaalt alles, ook je onderwijskansen.”* (E. Vandenberge, persoonlijke communicatie, 19/12/24). Hoe schrijnend is het dat kinderen geen controle hebben over de situatie waarin ze worden geboren en toch daardoor beperkt worden in hun toekomst?

Kortom, het reguliere lager onderwijs vormt een enorme uitdaging voor kansarme kinderen door een opeenstapeling van structurele ongelijkheden. Deze ongelijkheden manifesteren zich in het onderwijs doordat deze kinderen vaker blijven zitten, een leerachterstand oplopen of vaker advies krijgen voor het buitengewoon lager onderwijs. Het erkennen en bestrijden van deze ongelijkheden is cruciaal, zowel voor het individu als voor de samenleving. Als sociaal werkers hebben we de verantwoordelijkheid om deze kinderen te ondersteunen, hun potentieel te laten bloeien en hen een rechtvaardige kans te geven in het onderwijs. Elk talent dat door onrecht verloren gaat, is een gemiste kans voor ons allemaal.

Noot. Overgenomen uit “Jongeren in tehuizen: het belang van socio-economische afkomst voor de schoolprestaties.”, door Derudder D. (z.d.).

9. Bronvermelding

- Vzw, A. (2023, 23 oktober). *Wat is kansarmoede?* ArmenTeKort Vzw. <https://www.amentekort.be/blog/wat-is-kansarmoede/>
- *Wat is (kans)armoede?* (z.d.). Komaf. <https://komaf.be/nl/themas/artikel/wat-is-kans-armoede>
- *Opgroeien*. (2024, 28 juni). Opgroeien. <https://www.opgroeien.be/kennis/cijfers-en-onderzoek/gezinsinkomen-en-kansarmoede/cijfers-op-maat#toc-kansarmoede-index-op-gemeentelijk-niveau-vlaams-gewest->
- *Artikel 26 – Onderwijs*. (z.d.). Universiteit Utrecht. <https://www.uu.nl/onderwijs/universele-verklaring-van-de-rechten-van-de-mens-75-jaar/artikelen-uvrm/artikel-26-onderwijs#:~:text=Onderwijs%20is%20een%20mensenrecht.,bij%20religieus%20en%20openbaar%20onderwijs>.
- Barbez, C., & Deroo, M. (2012). *Wenselijke preventie van kansarmoede bij jonge kinderen: de Katrol*. <https://biblio.ugent.be/publication/2911831>
- *Sociaaleconomische status | Verantwoording | Definities*. (z.d.). Volksgezondheid en Zorg. <https://www.vzinfo.nl/sociaaleconomische-status/verantwoording/definities>
- *Sociaaleconomische verschillen: hoe dichtten we de kloof?* (2019, 4 september). Movisie. [https://www.movisie.nl/artikel/sociaaleconomische-verschillen-hoe-dichten-we-kloof#:~:text=SES%20wordt%20bepaald%20aan%20de,participatie%20en%20\(sociale\)%20uitsluiting](https://www.movisie.nl/artikel/sociaaleconomische-verschillen-hoe-dichten-we-kloof#:~:text=SES%20wordt%20bepaald%20aan%20de,participatie%20en%20(sociale)%20uitsluiting).
- *Steekproefselectie en uitval in de cohortstudies Pre-COOL en COOL*. (z.d.). Centraal Planbureau. <https://www.cpb.nl/ongelijkheid-van-het-jonge-kind>
- Charlier, P., Keytsman, E., KU Leuven-HIVA, Universiteit Gent-Steunpunt Diversiteit & Leren, & ULB-GERME. (2018). *Diversiteitsbarometer Onderwijs*. https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/1210_UNIA_Barometer_2017_-_NL_AS.pdf
- Diris, L. B. R. (2022, 10 december). *Ongelijkheid in het Nederlandse onderwijs door de jaren heen*. ESB. <https://esb.nu/ongelijkheid-in-het-nederlandse-onderwijs-door-de-jaren-heen/>
- Universiteit van Amsterdam. (2023, februari 14). *Laat leerlingen juist wél hun thuistaal spreken op school*. <https://www.uva.nl/shared-content/faculteiten/nl/faculteit-der->

maatschappij-en-gedragwetenschappen/nieuws/2023/02/laat-leerlingen-juist-wel-hun-thuistaal-spreken-op-school.html

- Blommaert, J., & Piet, V. A. (2008). *Taal, onderwijs en samenleving: De kloof tussen beleid en realiteit*. <https://biblio.ugent.be/publication/816767>
- *Meertaligheid in het onderwijs | Onderwijskennis*. (z.d.). Onderwijskennis. <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/meertaligheid-in-het-onderwijs#hoe-werkt-meertaligheid>
- Leemans, L. (2022, 8 april). *Meertaligheid als talent, niet als probleem*. Klasse. <https://www.klasse.be/40747/meertaligheid-als-talent-als-probleem/>
- Defesche, N. (2022, 5 december). *Cultureel en sociaal kapitaal*. Gelijke Kansen in de Klas. <https://gelijkekansenindeklas.nl/hoofdstuk/cultureel-en-sociaal-kapitaal/#Bewustwording%20van%20verschillende%20soorten%20kapitaal%20in%20de%20klas>
- Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen, De Winter, K., Formesyn, N., Stael, L., De Bosschere, N., Lesage, C., & Reynvoet, L. (2014). *Werken aan ouderbetrokkenheid in de basisschool*. <https://www.saamo.be/wp-content/uploads/2021/12/2015-03-Inspiratiemap-Elk-kind-elke-ouder-telt.pdf>
- Dek, A., s1023400, Inspectie van het Onderwijs, Bergh, E. AL., Van Der Werf, V. D. W., Ready, R., Chu, C., Tach, T., Farkas, F., Denessen, D., Boaler, B., & De Koning, D. K. (z.d.). *Kansenongelijkheid als gevolg van differentiatie in het basisonderwijs* (Door M. Huijsmans MSC.) [Thesis]. <https://www.radboudunos.nl/media/4mdbvonb/2021-anne-dek.pdf>
- Smits, W., Spruyt, B., Steunpunt Cultuur, Onderzoekslijn maatschappelijke en sociale participatie van kansengroepen, Vlaamse Overheid, Programma Steunpunt voor Beleidsrelevant Onderzoek 2012-2015, & Steunpunt Cultuur - Onderzoekslijn maatschappelijke en sociale participatie van kansengroepen Steunpunt Jeugd – Jeugdonderzoeksplatform. (2013). OPGROEIEN IN KWETSBARE GEZINNEN: MATERIËLE DEPRIVATIE EN PARTICIPATIEF OPVOEDINGSKLIMAAT EEN ANALYSE OP BASIS VAN GEGEVENS OVER DE LEERLINGEN VAN HET SECUNDAIR ONDERWIJS IN ANTWERPEN EN GENT. In *Working Paper 3* [Working paper]. <https://cultuurenmedia.be/images/publicaties2013/SmitsSpruyt2013opgroeieninkwetbaregezinnentekst.pdf>
- *De invloed van armoede op schoolprestaties | Nederlands Jeugdinstituut*. (z.d.). <https://www.nji.nl/armoede/invloed-op-schoolprestaties#invloed-van-de-omgeving>
- Universiteit van Amsterdam. (2023, 1 september). *Negatief zelfbeeld draagt bij aan onderwijsongelijkheid*. <https://www.uva.nl/shared-content/faculteiten/nl/faculteit-der->

maatschappij-en-gedragwetenschappen/nieuws/2023/09/negatief-zelfbeeld-draagt-bij-aan-onderwijsongelijkheid.html?cb

- *Versterk de overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt voor jongeren in een kwetsbare situatie.* (z.d.-b). SERV. <https://www.serv.be/diversiteit/persberichten/versterk-overgang-onderwijs-arbeidsmarkt-jongeren-kwetsbare-situatie#:~:text=Jongeren%20die%20de%20schoolbanken%20vroegtijdig,die%20kwalitatief%20minder%20goed%20scoren>.
- ArmenTeKort vzw. (2023, 13 oktober). *Kansarmoede structureel oplossen - ArmenTeKort vzw.* ArmenTeKort Vzw. <https://www.armente Kort.be/kansarmoede-structureel-oplossen/#:~:text=Talenten%20van%20kinderen%20in%20kansarmoede,de%20welvaart%20van%20de%20toekomst>.
- *Intergenerationele overdracht van armoede | Netwerk tegen Armoede.* (z.d.). <https://www.netwerktegenarmoede.be/nl/nieuws/2021/intergenerationele-overdracht-van-armoede>
- *Ondersteuning van scholen.* (z.d.). <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/gelijke-onderwijskansen/ondersteuning-van-scholen>
- *Gelijke onderwijskansen.* (z.d.). <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/gelijke-onderwijskansen#:~:text=Met%20het%20beleid%20voor%20gelijke,rechtsbescherming%20en%20ondersteuning%20van%20scholen>.
- Deboes, T. (2024, 22 mei). *Decreet leersteun: dit zijn de grote lijnen.* Klasse. <https://www.klasse.be/262679/decreet-leersteun-grote-lijnen/>
- Derudder, D. (z.d.). *Jongeren in tehuizen: het belang van socio-economische afkomst voor de schoolprestaties.* <http://www.ethesis.net/schoolprestaties/schoolprestaties.htm>
- {{NgMeta.title}}. (z.d.). PRO. - Katholiekonderwijs.Vlaanderen. <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/vademecum-zorg-en-kansen/kwetsbaarheid-en-armoede>